

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д.н. Лазар Георгиев Копринаров,
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград
Научна специалност: 5.01.13 Философия на политиката, културата, икономиката
и правото

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по направление 3.3. Политически науки (Публична
администрация) ”

Автор на дисертационния труд: ЙОАНИС ГЕОРГИОС ЯКОВИДИС

Тема на дисертационния труд: АДМИНИСТРАТИВНА РЕФОРМА В УСЛОВИЯТА
НА ФИНАНСОВА КРИЗА В ГЪРЦИЯ

Научни ръководители: доц. д-р Красен Станчев, проф. д-р Александър Маринов

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД 38-244/21.05.2019 г. на Ректора на Софийски университет „Климент Охридски“ и решение на членовете на научното жури (Протокол №1 от 27.05.2019 г.).

Декларирам, че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с кандидата, както и че нямам частен интерес, който би могъл да влияе върху безпристрастното и обективно изпълнение на работата ми като член на журито.

1. Информация за дисертанта

Йоанис Георгиос Яковидис е гръцки гражданин. Роден е през 1967 г. Със заповед РД 20-435 / 25-04-2014 е зачислен в катедра „Публична администрация“, Философски факултет на Софийския университет „Климент Охридски“ като докторант в свободна форма на обучение по направление 3.3. Политически науки (Публична администрация). През м. юли 2012 г. е завършил успешно в същия университет магистърска програма „Публична администрация и европейска публична администрация“, като е защитил магистърска теза на тема „Гръцката публична администрация и европейската реалност – електронно управление и проблеми на публичната администрация в Гърция“. Част от магистърската му теза е публикувана в сп. „Публични политики“ (вж. Йоанис Яковидис, Състав и представяне на структура на публичната администрация в Гърция – в: „Публични политики“, 2014, №1). Има значителен опит като държавен служител в администрацията на Министерство на образованието, изследванията и религиозните дела на Гърция.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

2.1. Актуалност на изследването

Темата на дисертацията е актуална както в гръцкия контекст, така и в международен план. Тежката финансова криза, която преживя Гърция през последните 10-15 години и която предизвика сериозни икономически и политически ефекти върху целия ЕС, се нуждае от обективно и задълбочено изследване, което да открие и обясни нейните причини. Актуалността на темата има и друго основание. Анализът на гръцката криза може да служи не само за обяснителни цели, но и за целите на превенцията. Причините, довели до кризата в Гърция, са налице в една или друга степен и в други европейски страни. В тази перспектива изследователските изводи за гръцката криза биха могли да служат не само за „вътрешна употреба“, но и в по-широк, международен план.

2.2. Обект, предмет, задачи и методология на изследването

Обект на дисертацията е финансовата криза, обхванала Гърция през 2008 г. и продължила през следващите няколко години. За тази цел Й. Яковидис изследва много подробно държавните разходи и управлението на дълговете на страната, както и различните политически стратегии за справяне с кризата.

Предмет на дисертацията е взаимовръзката между състоянието на публичната администрация в Гърция и политиките на различните правителства за решаване на кризата. Й. Яковидис си поставя няколко теоретични задачи, като съсредоточава усилията си в търсене отговора на поредица от изследователски въпроси. Ако ги обобщя, те могат да бъдат формулирани по следния начин: първо, дали последната криза на гръцките публични финанси и дълговите плащания има случаен, конюнктурен характер или е резултат от определени дълготрайни традиции в политическото управление на страната?; второ, каква е взаимовръзката между кризата и състоянието на публичната администрация?; трето, кои са причините за неуспешните или половинчати реформи на публичната администрация.

В методологически план дисертацията може да бъде оценена като комплексно изследване, в което са приложени финансово-икономически, политологически, историографски, статистически и сравнителни подходи. Тази интердисциплинарност е адекватна на предмета на изследването и е добре изпълнена от докторанта.

2.3. Структура, обем и стил на дисертационния текст

Дисертационният труд е в обем от 279 стандартни страници. Част от тях са предназначени за библиография (с.245-266) и за седемнадесет приложения (с. 266-279). В структурно отношение дисертацията е изградена от увод, пет глави и заключение. Изложението съдържа 48 таблици, 11 фигури и 26 графики. Докторантът е посочил добросъвестно техните източници.

3. Използвана научна литература

Цитираната литература говори за ерудираност и добра компетентност на автора в областта на изследваната тема. Използвани са над 230 разнообразни и релевантни за темата разработки на гръцки и английски език, в това число монографии от авторитетни автори (Buchanan, J., Tullock, G., Stiglitz, J. и др.), научни статии, официални документи (на МВФ, Евростат, ОИСР, Централна банка на Гърция и др.), медийна публицистика и публикации в електронен вид.

4. Научни и научно-приложни резултати на дисертационното изследване

В увода на дисертацията Й. Яковидис очертава актуалността на разработваната тема, определя ясно и точно обекта, предмета, целта и методологията на изследването. В тази част на дисертационния текст е представена и основната изследователска теза на автора, според която реалният изход от кризата е невъзможен без реална реформа на публичната администрация. Тази теза има характера на лайтмотив – прокарана е през целия текст на дисертацията.

В първата глава на дисертацията са представени основните параметри на кризата на гръцките публични финанси, както и различните политически интерпретации на причините за кризата и на пътищата за изхода от нея. На фокус е сложното взаимодействие между политическата и административната сфери в гръцкото общество. Авторът разглежда последователно и задълбочено няколко явления в гръцкия обществен живот, които са едновременно и причини, и прояви на процесите, довели до кризата през 2008 г. Той се спира подробно на клиентелизма, корупцията, сивата икономика, ускорените, бързо нарастващи разходи на публичния сектор, свързани най-често с разширяващата се бюрократизация, с т.н. „практика на изключенията“, с особености на пенсионната система и т.н. На основата на анализа на статистически данни авторът стига в края на дисертацията до обобщението, че в продължение на десетилетия политическите партии са поддържали с популистките си политики процес на „приватизиране на ползите при обобществяване на разходите“ (с.224). В първа глава е разгледан също така

външният фактор, в частност – влиянието на международната финансова криза върху Гърция. Авторът проследява и типологизира развитието на публичния дълг на Гърция през последните две десетилетия. Анализирайки траекторията на нарастване на държавния дълг спрямо БВП, докторантът стига до извода, че през втората половина на ХХ век е налице „трайна тенденция на нарастване на държавния дълг като дял от БВП и тази тенденция не зависи от ориентацията на политическата партия и личността на министър председателя“ (с.83-84). В този контекст се очертава връзката между политическия популизъм, клиентелизма и краткосрочното политическо мислене на управляващи и опозиция, на ПАСОК и Нова демокрация.

Във втората глава на дисертацията се анализира състоянието на публичната администрация в Гърция. Изложението е построено върху сравнение между принципите и нормите на доброто държавно управление в развитите европейски страни и практиката на това управление в съвременна Гърция. Следвайки такава методология, авторът очертава няколко съществени отклонения от добрата практика: наличие на нормативна свръхрегулация, която много пъти съдържа в себе си противоречия; чести промени и безнаказано неспазване на законите; липса на значително намаляване на административната тежест; отсъствие на децентрализация; политизиране на работата на държавната администрация; ниско ниво на присъствие на електронното управление в публичната администрация, недостиг на подходящи механизми за ефективен контрол над публичния сектор и т.н.

В трета глава на дисертацията се изследва историята на финансово-стопанските кризи и държавните фалити на Гърция. На основата на добре подбрани данни докторантът прави следното обобщение за основанията на фалитите и финансовите кризи в Гърция от 30-те години на ХІХ век до днес: „във всички кризи винаги е имало външно заемане с участието на определени държави или организации, а в Гърция правителствата са упражнявали слаби политики, подчинени на създадените и вече започнали да действат заинтересовани групи, в съответствие с различните профсъюзи и със силни елементи на клиентелистката държава“ (с.151). В тази част на дисертацията е очертан също така генезисът на съвременната банкова система на Гърция, без която не би могло да се разбере дълговата криза през първото десетилетие на ХХІ век.

В четвъртата глава се разискват зависимостите между вътрешни и външни политически интереси в контекста на гръцката дългова криза. В този контекст се анализират кризите през 1827, 1843, 1883 и 1932 г. Докторантът твърди, че „от създаването на съвременната

гръцка държава има външни фактори, които контролират гръцката икономика и оттам самата държава“ (с.141). Авторът проследява механизмите на посредничества, чрез които се поема и разплаща публичният дълг в различни етапи на историята на гръцката държава. Той анализира по какъв начин се стига до намесата на външни фактори при рецесия на гръцката икономика, както и какви са формите за осъществяване на тази намеса. Като се фокусира в тази част на работата си върху значението на външните политически и финансови фактори при разволя на кризите, Й. Яковидис заема категорична позиция срещу тезата, че дълговите кризи се предопределят от външни фактори. Той подчертава: „Външният фактор е от съществено значение в развитието и управлението на кризата – от възникването ѝ до нейното разрешаване. Но в крайна сметка правителствата са тези, които подписват споразуменията и са отговорни за осигуряване на условия за връщане на кредитите и помощите“ (с.152).

В последната глава на дисертацията Й. Яковидис систематизира негативните тенденции в управлението на държавата, довели до дълговата криза от 2008 г. и очертава някои от параметрите на необходимата според него реформа на публичната администрация. Според него голям недъг в държавното управление е неспазването на принципа на меритокрацията и политизирането на публичната администрация. Наред с това той очертава и други източници на дълговата криза – поддържането на т.н. „затворени професии“, ранно пенсиониране и незаконни пенсии, клиентелизъм и т.н. Докторантът дава впечатляващ пример за неоправдани бюджетни разходи, разглеждайки цената на издържаната от държавата публична администрация: през 1974 г. броят на държавната администрация е възлизал на 112 896 души, през 1981 г. става 121 798 души, а през 2010 г. в публичната администрация се числят 768 009 души (с. 183).

5. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Авторефератът съдържа самооценка на приносите. Моят анализ на дисертационния труд дава основание да бъде направен изводът, че са налице следните авторски постижения на докторанта:

- В дисертацията е разработена своеобразна „археология“ на кризата в Гърция. Успешно е изследвана историята на финансово-икономическите кризи и фалити на Гърция от създаването ѝ като самостоятелна държава до кризата от 2008 г. Авторът установява като основна причина за периодично проявяващите се кризи и фалити в тази история, че външните заеми и трудностите за тяхното изплащане са били

предназначени преди всичко за функционирането на непрекъснато разрастващата се публична администрация и за финансиране на правителственото потребление;

- Формулирана и добре аргументирана е тезата, че административната реформа и по-специално реформата в публичната администрация е необходимо условие за подобряване на икономическото положение на Гърция и за излизането от кризата. Очертани са различни насоки на тази реформа. Като ключова перспектива е посочено последователното и безкомпромисно въвеждане на принципа на меритокрацията в подбора и кадровото развитие на държавните служители.
- Успешно е лансирана и аргументирана тезата, че икономическите кризи са уникална възможност за мобилизиране на обществото за решаване на трудни задачи и прокарване на сложни и необходими реформи. Авторът представя серия от критерии и условия, при които става възможна мобилизацията за реформи.

Оценявам получените приноси като самостоятелно, авторско постижение на докторанта.

6. Оценка на публикациите по дисертацията

Й. Яковидис е направил поредица от публикации по темата на дисертацията. В неговата автобиография са посочени следните публикации:

- монография „Chronological Events of modern Greek History and Administration (1821-1974)”, Oselotos, Athens, 2012, ISBN 978-960-9607-75-9;
- статия “Public Administration and Electronic Governance structures of the European Union” – “Inspection of Management Science” - Issue 18th, 2012;
- статия “View and analysis of the situation in public administration in Greece- proposals” – “Administrative Information”, Issue 62, July-September 2012, published by special editorial AEEBE 2012
- статия „Състав и представяне на структура на публична администрация в Гърция“ – в сп. „Публични политики“, vol.5, №1 (2014).
- Посочени са и три статии в електронен вид.

Само една от публикациите е на български език. Нейното съдържание съответства на темата на дисертацията и показва добро познаване на структурата на гръцката административна система. Другите публикации са на гръцки език и не мога да изкажа оценка за тях.

7. Оценка на автореферата

Авторефератът е кратък (16 с.). Макар че е коректен от гледна точка на представяне на съдържанието на дисертацията, той не дава достатъчна „видимост“ на идеите, които се съдържат и за защитени в дисертацията.

8. Критични бележки, препоръки и въпроси

- Направеното в дисертацията изложение за разделението на властите в САЩ, Франция, Германия не е достатъчно задълбочено. Пропуска се фактът от ключово значение, че в тези случаи става дума за твърде различни форми на държавно управление – президентска, полу-президентска и парламентарна федерална република. Прави се изводът, че в Гърция липсва ефективно разделение на властите. На тази основа се оформя едно от направените в края на дисертацията предложения за реформа на гръцката политическа система. Според докторанта е необходима „промяна на начина за избор на правителства с успоредна промяна в упражняването на властта, с различни роли между изпълнителната и законодателна власт с пряк избор, чрез гласуване“ (с. 206). Това предложение, записано като част от „решенията за излизане от безизходицата“, е в най-добрия случай с енигматичен характер.
- Авторът разглежда подробно структурата, функциите и проблемите на публичната администрация в Гърция. Но макар че в дисертацията се пледира за децентрализация в управлението, Й. Яковидис не засяга въпросът за общинската администрация.
- Заслужава адмирации изборът на Й. Яковидис да напише дисертацията си на български език. Но за съжаление той е проявил известна небрежност към езика и стила на изложението. Този факт е обясним, доколкото българският език не е неговия майчин език. Но дисертацията и авторефератът биха спечелили, ако бяха подложени на по-взискателна предварителна езикова редакция. Освен това на отделни места изложението придобива характера на публицистика (напр. авторът пише за „невероятно големи суми“ за спасяване на пенсионната система, за „планетата Гърция“ и т.н.).
- Важна теза в дисертацията е защитата на необходимостта от формиране на рационален избор на гражданите като условие за преодоляване на кризисните процеси (с.210 - 217). Остава обаче неразбираемо защо „рационален избор“ се подменя с „рационален подбор“.

9. Заключение

Въпреки че имам критични бележки, смятам, че авторът на оценявания дисертационен труд притежава широки теоретични знания в различни области на политическите и

икономическите науки, показва умения за интердисциплинарен подход към изследваната тема и демонстрира способности за самостоятелни научни изследвания. Дисертационният труд има качествата на оригинално интердисциплинарно изследване. Изследването на Й. Яковидис отговаря от структурна и съдържателна гледна точка на тематиката, изискванията и спецификата на направление 3.3. Политически науки (Публична администрация)“.

Като имам предвид посоченото, предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Йоанис Георгиос Яковидис образователната и научна степен „доктор“ по направление 3.3. Политически науки (Публична администрация).

23.06.2019 г.

София

Подпис:

Проф. д.н.Лазар Копринаров